

KURUMLAR VERGİSİ VE GELİR VERGİSİNİN ENTEGRASYONU

Ahmet OZANSOY*

1. GİRİŞ

Gelir üzerinden alınan vergiler bütün dünyada, kişisel gelir üzerinden alınan gelir vergisi ve kurumların gelirleri üzerinden alınan kurumlar vergisi şeklinde ikili bir ayırıma tâbi tutulmuştur. Esasında kurumların/şirketlerin sahipleri de kişilerdir ve bireyler gelir elde edebilmek amacıyla şirket kurarlar. Dolayısıyla kurum kazançları eninde sonunda bireylerin kazançlarına dâhil olur ve bunlar da paylarına düşen kazançları üzerinden gelir vergisi öderler. Bu nedenle ilk bakışta kurum kazançlarının ayrıca vergilendirilmesinin gerekmediği sonucuna ulaşılabilir. Ancak kurum olmanın birey olmaktan farklı olarak kazandırdığı kimi avantajlar nedeniyle literatürde kurumların ayrıca vergilendirilmesinin gerektiği çokça savunulmuş ve dünya uygulamaları da bu doğrultuda gelişmiştir.

Ayrı bir kurumlar vergisi alınması gerekliliğini savunanlara göre; kurumların onu meydana getiren ortaklardan ayrı ve bağımsız bir hukuki kişiliği vardır. Bu hukuki kişiliğin kendine has yetki, sorumluluk, amaç ve araçları bulunmaktadır. Bundan dolayı, ayrı bir hukuki kişiliğe ve üretim birimi olma niteliğine sahip bulunan kurumların sözü edilen nitelikleriyle yarattıkları ayrı kişiliğe ait gelirin de kurumlar vergisiyle ayrıca vergilendirilmesi gerekir (Önen, 1998).

Kurumlar vergisinin gerekliliği konusunda öne sürülen en önemli gerekçelerden biri de kurumlara kişilerin faydalanması mümkün olmayan bazı ayrıcalıkların tanınmıyor olmasıdır. Örneğin kurum ortaklarının alacaklılara karşı

* Maliye Başmüfettişi

tüm malvarlığıyla değil, koydukları sermaye nispetinde sorumlu olmaları, sermaye piyasasının finansman imkânlarından faydalanabilmeleri gibi imkânlar kurumlara büyüme ve gelişme açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Devletin sağladığı bu avantajlar, Devlete başkaca bir vergileme hakkı tanımaktadır. Bunun yanında, ortaklara dağıtılmayıp kurum bünyesinde bırakılan kârların varlığı, yabancı kurumların ortaklarının buldukları ülkede vergi ödemek durumunda olmayabilecekleri ve dernek ve vakıf gelirleri gibi sonradan gelir vergisiyle ilişkilendirilmesi zor olan gelirler ayrı bir kurumlar vergisi savunucularının öne sürdükleri diğer gerekçeler olmaktadır (Budak, 2006 ve Önen, 1998). Bütün bu nedenlerle, kurumlar vergisi maliye literatüründe en çok tartışılan vergilerden birisi olmakla birlikte ekonomiler için vazgeçilmez bir gelir kaynağı olma niteliğini de sürdürmüştür (Budak, 2006).

Ayrı bir kurumlar vergisinin niçin gerektiği sorusuna verilen yanıt hukuksal olarak, kurumların ortaklarından bağımsız kişilikler olması nedeniyle vergilendirilmesi gerektiği olmakla birlikte, ekonomik anlamda bu soruya tatmin edici bir yanıt vermek pek mümkün olamamaktadır (Taş, 2002). Vergi rekabeti, mükelleflerin üretim faktörlerinin mobilitesinin yükselmesi ve ekonomik entegrasyon bağlamında giderek gelişen bir dikkat çekmektedir (Nicodeme, 2007). Dünyada, gelir ve kurumlar vergisi arasında entegrasyonu sağlayan ülkelerin var olduğu bir durumda, bu entegrasyonu sağlamayan ülkeler vergi rekabeti ile karşı karşıya kalırlar, böylece entegrasyonu sağlamamış ülkeden entegrasyon sağlanmış ülkeye vergi transferi söz konusu olur.

Genel olarak kurum kazancına kurumlar vergisi uygulandıktan sonra dağıtılan kısım hissedarların geliri olarak ikinci kez gelir vergisine tâbi tutulmaktadır (Kulu, 1995). Bu durum “entegrasyon teorisi” taraftarlarınca çifte vergileme olarak yorumlanmaktadır. Bunlara göre; kurumların elde ettiği kazançlar, sonuçta kurumların ortakları arasında dağıtıldığı ve ortaklar da paylarına düşen kazançları dolayısıyla gelir vergisi ödediği için, kurum kazancı üzerinden ayrı olarak bir kurumlar vergisi alınması, vergi adaleti ilkesine ters düştüğü gibi, diğer vergicilik ilkelerine de uymaz (Önen, 1998).

2. ENTEGRASYON KAVRAMI

Entegrasyon kelimesinin sözlük anlamı “bütünleşme-uyum” olarak geçmektedir.(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=113393>) Buna göre vergi entegrasyonu kavramının vergi bütünleştirilmesi yada vergi uyumu olarak düşünülmesi gerekir. Ancak özel anlamıyla vergi entegrasyonu, herhangi bir kurumdan kâr payı elde eden gerçek kişinin, bu kar payı dolayısıyla muhatap olduğu vergi yükünün, diğer kaynaklardan elde edilen gelirlere ilişkin vergi yükü ile aynı olması olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda vergi entegrasyonunun sağlanmış olması, tamamının dağıtılmasına karar verilen bir kurum kazancını elde edenler açısından oluşan vergi yükünün, başka kaynaklardan elde edilen bir kazançla ilişkin gelir vergisinin son dilimine isabet eden orandan daha fazla veya az olmaması anlamına gelmektedir (Karaca, 2001a).

3. ENTEGRASYON GEREKLİLİĞİNİN NEDENLERİ

Çifte vergileme tartışmasını ilk ortaya atan J.S.Mill'den bu yana, gelir ve kurumlar vergisinin beraber uygulanmasının bir çifte vergileme sorununu beraberinde getirdiği hususu çok tartışılmıştır (Budak, 2006). Ancak bugün için gerek ülkemizde gerek diğer gelişmiş ülkelerde böyle bir tartışma önemini kaybetmiştir. Günümüzde esas tartışılan nokta, gelir vergisi ile kurumlar vergisi arasındaki entegrasyonun (bütünleşmenin) sağlanıp sağlanmadığı ile ilgilidir. Bu entegrasyonun ihmal edilmesi halinde genel vergi sisteminde istenmeyen durumlar olacaktır (Kulu, 1995). Çünkü çifte vergileme, kurumların finansman şekilleri ve kurumlaşma kararları üzerinde etkili olmakta, finansman politikalarını değiştirmelerine neden olabilmektedir (Saraçoğlu, 2009). Ayrıca çifte vergileme bir taraftan tasarruflar üzerinde olumsuz etki yaratırken diğer taraftan düşük gelirli yatırımcılara ek vergi yükü yüklenmesi nedeniyle sermaye piyasalarının gelişmesini önler (Budak, 2006). Bu nedenlerle ekonomik doğal dengenin korunması ve şekli oluşumların gerçek şahıs

ile hükmü şahıs arasındaki uyumu bozmaması için vergi entegrasyonu gerekli olmaktadır.

Gelir ve kurumlar vergileri arasında entegrasyon sağlama, gelişmekte olan ülkeler açısından daha da önemlidir. Çünkü gelişmekte olan ülkeler, az gelişmiş ülkeler gibi sermaye kıtlığı çekmeseler bile ciddi bir sermaye ihtiyacı içerisindedirler. Dolayısıyla vergi entegrasyonunun olmadığı bir ortamdaki çifte vergileme, bu ülkelerin ihtiyacı olan kurumsal sermayenin olumsuz yönde etkilenmesine yol açabilecektir (Karaca, 2001a).

3.1. Kurumlar Vergisi ve Ekonomik Sapma İlişkisi

Etkin kaynak tahsisi ve tasarrufların doğru alanlara yönlendirilmesi, orta ve uzun vadede, daha yüksek bir verimlilik ve ekonomik büyüme açısından kritik öneme sahiptir. Vergilemenin yatırım kararları üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar, en genel anlamda, vergi sistemlerinin, yatırım ve tasarruf araçları/türleri arasında yapılacak tercihler de farklılıklar yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Vergileme kaynaklı bu farklılıklar ise, yatırım ve tasarruf araçlarının gerçek getiri oranlarının anlaşılmasını ve birbirleriyle karşılaştırılmasını engelleyerek, yarı optimal ya da optimumdan uzak yatırım ve tasarruf kararlarının verilmesine ve dolayısıyla etkinlik kayıplarına yol açabilmektedir. Dahası, globalizasyon ve bununla bağlantılı olarak artan uluslararası finansal işlemler, bir yandan ekonomilerin ilgili alanlardaki potansiyel vergi tabanlarının büyümelerine ve gelişmelerine imkân sağlarken, öbür yandan uluslararası anlamda vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma konusunda yarattığı yeni olanaklar nedeniyle, yeni vergi politikaları belirlenmesi gereğinin altını çizmektedir (Karaca, 2001a).

Entegrasyon teorisinin destekçileri, verginin nötr olması gerektiğini yani iş hayatı ve yatırım kararları üzerinde etkide bulunmaması gerektiğini savunurlar. Buna göre, klasik 2 aşamalı vergi sisteminin neden olduğu üç büyük ekonomik bozulma entegrasyon sayesinde elimine edilebilir (Deborah ve Sellers, 1994):

a. Bireysel mükelleflerin avantajını ortadan kaldırır, çünkü çifte vergileme sadece kurum kazançlarında söz konusu olmaktadır ve yeni yatırım ve özsermaye olanaklarının araştırılmasında kurumlar rekabet dezavantajına sahiptirler.

b. Şirketlerin özsermaye yerine borçla finansmanına yönelimi azaltır. Çünkü şirketler borç olarak sağlanan finansman kaynaklarının giderlerini indirim konusu yapabilirken, özkaynak giderlerini indirememektedir.

c. Kurum kazançlarının ortaklara dağıtılması yerine şirkette alıkonulmasını engeller. Çünkü kurum bünyesinde vergilendirilen gelirin, ortaklara dağıtılınca tekrar vergilendirilmesi kâr dağıtımını dezavantajlı hale getirir.

3.2. Organizasyon Yapısı

Kurumlar vergisi sistemi, verginin tarafsızlığı konusundaki soru işaretlerini artırmaktadır. Çünkü gelirin elde edildiği alternatif kaynakların vergilendirilmesinde farklılıklar yaratmaktadır. Aynı işi, aynı sermaye ile kurum örgütlenmesi altında yapanlar, bireysel işletme şeklinde yapanlardan daha ağır bir vergi yükü ile karşı karşıya kalmaktadır (Hubbart, 1995, s.118). Bu nedenle gelir ve kurumlar vergisinin entegrasyonu için geleneksel argüman işletmelerin organizasyon formlarındaki bozulmayı vurgular. Şirketlerin sınırlı sorumluluk, merkezden yönetim ve serbest faiz transferi gibi vergi dışı pek çok avantajının olmasına rağmen, çifte vergilemenin getirdiği yükten kurtulabilmek için bireysel ticaret yapanlar daha büyük vergi sonrası kâra sahip olmaktadır. Entegrasyonun gerekliliği konusunda son modeller eski modellere kıyasla belli bir endüstri içerisinde bireysel yada kurum olarak faaliyet göstermenin göreceli öneminin, daha büyük bozulmalara neden olduğunu gerekçesiyle arttığını iddia etmektedir. Ek maliyetler oluşmaktadır çünkü bireyler ve kurumlar, belli bir faaliyet dalında farklı avantajlara sahiptirler. Bireyler girişimcilik yeteneğini daha iyi kullanabilirlerken, kurumlar ölçek ekonomilerinden daha etkili faydalanabilirler. Çeşitli zamanlarda ve farklı

endüstrilerde, kurumlar vergisi ve sermaye gelirlerinin efektif vergi oranları arasındaki kombinasyon kişisel gelir vergisi oranlarından büyük, eşit yada küçük olmaktadır. Böylece vergi oranları arasındaki farklılıklar azalmakta, yatırımlar üzerindeki bozucu etki tersine bile dönebilmektedir (Hubbart, 1995, s.121).

3.3. Kurum Sermaye Yapısı (Treatment of Debt and Equity)

Kurumlar, yeni yatırımlarının finansmanında üç alternatife sahiptir. Birincisi yeni özsermaye koymak, ikincisi dağıtılmayan kârları kullanmak ve üçüncüsü de borçlanmaktır. Entegrasyon yapılmadığında yeni yatırımlar için özsermaye kullanmanın maliyeti çifte vergileme nedeniyle genellikle borçlanma maliyetini aşar (Hubbart, 1995, s.124). Yeni yatırımlar için borçla finansman durumundaki efektif vergi oranının özsermaye ile finansmandakinden daha düşük oluşu şirketleri borçlanmaya teşvik etmektedir. Entegrasyon modelleri özsermaye finansmanı ile borçlanma finansmanı arasındaki vergi farklılığını azaltır (Hubbart, 1995, s.124).

Hem kurum hem de ortak aşamasında yapılan “ikili” vergilemenin kurumlar aracılığıyla elde edilen kazançlar üzerindeki vergi yükünün, diğerlerine nazaran daha yüksek gerçekleşerek “aşırı vergileme”ye neden olması, işletmelerin finansmanında özkaynak veya yabancı kaynak kullanımı arasında yapılacak tercihlerde vergileme kaynaklı tahribatlara yol açar. Şöyle ki, sözü edilen mükerrer vergileme, ortaklar üzerindeki vergi yükünü ağırlaştırmak suretiyle, yatırımların finansmanında; ödenen faizlerin indirim konusu yapılabilmesinin mümkün olduğu yabancı kaynak kullanmayı (borçlanmayı), yeni hisse senedi çıkararak veya dağıtılmayan kazançlardan yararlanarak öz kaynaklardan finanse etmeye nazaran daha avantajlı konuma getirmektedir. Bir diğer deyişle, bu şekilde, işletmeler açısından öz kaynaklarla finansman yerine, yabancı kaynaklarla finansman yoluna gidilmesi için bir çeşit teşvik yaratılmış olmaktadır. Bu ise, işletmelerin finansman yapısını bozarak, hem borç-

ların ödenmesini güçleştirerek iflas etme konusunda daha fazla risk taşıyor hale getirmekte, hem de yabancı kaynakla finansmanda daha az avantajlı konumda olan küçük veya yeni oluşturulmuş işletmelere karşı daha dezavantajlı bir konuma getirmektedir (Karaca, 2001a).

Entegrasyonun olmadığı bir vergi sistemi mükellefleri özsermaye artırımlarını borç görüntüsünde yapmaları eğilimine yöneltmektedir. Bu durum kaynakların israfı anlamına geldiği gibi özsermayeden borcu ayırmaya çalışma konusunda çok büyük yönetsel maliyetlere katlanılmasını gerektirmektedir (Hubbart, 1995, s.125).

Bu görüşe rağmen, vergilemenin kurum sermaye yapısıyla doğrudan ilintili olmayabileceğini, en azından böyle bir bağlantının her zaman kurulamayacağını iddia edenler de bulunmaktadır. Bu görüşe göre; firmanın marjinal vergi oranı, sermaye yapısı üzerinde verginin etkisini sınırlayabilir. Faiz ödemeleri, vergi peçeleme çeşitlerinden biri olarak ifade edilir. Eğer firma, vergilendirilebilir gelirini sıfıra indiren net işletme zararı devri, amortisman gibi etkili vergi peçeleme yöntemleri kullanıyorsa, borçlanma ekstra bir vergi avantajı sağlamayabilir ve sermaye yapısı kararları, vergi dışı hususlara sıkı sıkıya bağlı olabilir (Sellers, Thomas ve Schulman, 1994). Öte yandan çifte vergilemenin kurumların kâr payı dağıtım kararları üzerinde çok fazla etkili olmadığı, dolayısıyla verginin kaynak kullanımı kararları üzerinde de olumsuz bir etki yaratmayacağını iddia edenler de bulunmaktadır (Taş, 2002).

3.4. Kurum Kârının Dağıtılmaması

Entegrasyonun olmadığı bir sistemde kurumlar vergisi, kurumların kârlarını ortaklarına dağıtmak ile kurum bünyesinde bırakmak arasındaki tercihlerini bozmaktadır. Dağıtılan kârların kurum kazancından farklı olarak tekrar vergilendirilmesi, şirketlerin kâr dağıtımını yapmamalarına ve kârları ortaklarına yüksek ücretler vs. yöntemleriyle aktarmaya çalışmalarına neden olmaktadır. Özsermaye finansmanı ile yapılan yatırımlarda finansman giderinin indirilememesi, firmaları borçlanmaya sevk etmekte ve böylece şirket kaynakları-

nın atıl kalmasına neden olmaktadır. Finansal ekonomistler, kâr dağıtımını durumunda vergi sapmasına rağmen niçin şirketlerin temettü dağıttıklarını açıklayan iki izahat önermektedirler. Geleneksel görüş olarak açıklanan birincisi, temettünün hissedarların vergi dezavantajlarını telafi edecek vergi dışı faydalar sunacağını iddia eder. Örneğin kâr dağıtımını yapılması bir yandan firmanın yeni yatırımlara yönlendirmek üzere kullanabileceği iç kaynaklarının azaldığını göstermesine rağmen diğer taraftan yatırımcılara firmanın görünüşü ve mali gücü hakkında sinyaller sağlayabilir. Geleneksel görüşe göre firmalar, dağıtılan son birim kâr için onun marjinal vergi maliyetinin marjinal vergi dışı faydasına eşit oluncaya kadar kâr dağıtımlarını ayarlarlar.

Şirketlerin niçin temettü dağıttıklarını açıklayan ikinci görüş, vergi değeri görüşü (tax capitalization view)'dür. Bu görüş, dağıtılmayan kârlara nispeten kâr paylarının hissedarlara vergi dışı faydalar sağladığını varsayar. Bu görüşteki ek varsayım şirketlerin hissedarlara dağıtmak üzere iştirak hisselerinin geri satın alınması gibi alternatif kazançlarının olmadığıdır. Sonuç olarak kâr payları üzerinde yatırımcı düzeyinde vergileme firmanın değerini düşürür fakat genellikle ne kâr dağıtımını ne de yatırımcı kararları üzerinde etki de bulunmaz. Tax capitalization görüşünün varsayımları altında, vergi entegrasyonu kâr dağıtımını yükseltme konusunda şirketleri teşvik etmeyebilir fakat özsermaye sahiplerini beklentilerinin üzerindeki kazançlarını şirkette bırakmaya itebilir (Hubbart, 1995, s.126).

Kurum kârının dağıtılması hususu, yabancı ortakların durumu açısından da önem arz etmektedir. Vergi sistemi dizayn edilirken karşılaşılan özel zorluklardan birisi, mekan ve gelir karakteri tanımlarının çok iyi yapılarak çifte vergilemenin önlenmesini destekleyen bir yapı kurabilmektir (Hines, 2001). Kurumlar vergisinin olmadığı bir ortamda, yabancı ortaklar tarafından elde edilen kâr paylarına ilişkin olarak diğer ülkelere bir çeşit vergi geliri transferi söz konusu olacaktır. Kaldı ki, çok sayıdaki gerçek kişi mükelleflere nazaran daha az sayıdaki kurumları vergilemenin kolaylığı da ihmal edilebilir değildir (Karaca, 2001a). Bu nedenle çifte vergilemeyi önlemek gerekçesiyle kurum-

lar vergisinin kaldırılmasından ziyade kurumlar vergisinin varolduğu bir durumda entegrasyon yoluna gidilmesi daha faydalıdır.

3.5. Vergi Tabanının Bozulması

Kurumlar vergisi ve gelir vergisi arasında entegrasyon yapılmaması çifte vergilemeden kaçınmak amacıyla normalde kurum çatısı altında yürütülecek ekonomik faaliyetin bireysel işletmeler bünyesinde yürütülmesine yol açabilir. Ancak, entegrasyon yapılırken aksi sonuçlar doğurabilecek uygulamalardan da kaçınılması, bir başka yönde verginin bozucu etkisinin ortaya çıkmasının engellenmesi bakımından önemlidir. Eğer kar payları tümüyle vergi dışı bırakılır ve kurumlar vergisi oranı gelir vergisi oranından az olur, kişiler kişisel işletmelere kurum şekli vererek faaliyeti yürütürlerse, bu vergi tabanını bozar. Diğer yandan gelir vergisi oranı kurumlar vergisi oranından az olursa, bu durum kurumları, kurumlar vergisini azaltmak için hisse sahiplerine sürekli daha yüksek ücret ödeme eğilimine sevk edecektir. İşte vergi entegrasyonu, bu dengeyi koruması ve şekli oluşumların gerçek şahıs ile hükmü şahıs arasındaki uyumu bozmaması ile gerçekleşebilir (Kulu, 1995).

4. ENTEGRASYON MODELİ SEÇİMİNDE DİKKATE ALINMASI GEREKEN HUSUSLAR

Kurum vergi entegrasyon modelinin seçimi 4 konuda karar verilmesini gerektirir (Hubbart, 1995, s.120):

a. Kurum seviyesindeki vergi indiriminin faydası, hissedarlara genişletilmemelidir. Tek bir yapı içerisinde kişisel ve kurum geliri vergilerinin entegrasyonu, kurumlar vergisindeki indirim avantajlarından kişilerin doğrudan faydalanıp faydalanamayacağı sorusunu yükseltmektedir. Kurum gelirinden yapılan indirimin çok büyük olması durumunda firmaların organizasyonel yapılarında bozucu etkiye neden olunur.

b. Kurum vergi entegrasyonu, vergiden muaf yatırımcıların kurum sermaye gelirleri üzerinden ödedikleri vergileri düşürmemelidir. Entegrasyonun olmadığı vergi sistemi, kurum seviyesindeki vergilemede hissedarların vergilendirilebilir yada vergiden muaf olup olmadıklarını dikkate almamaktadır. Entegrasyon modeli oluşturulurken, vergiden muaf hissedarın elde ettiği kâr payının kurum bünyesinde vergilendirilmiş olmasının sağlanmasına dikkat edilmelidir.

c. Entegrasyonun sağladığı faydalar, karşılıklı uluslararası anlaşmaların olduğu durumlar hariç, yabancı hissedarlara genişletilmemelidir. Çünkü yabancı hissedar, kârını ülkesine transfer ederek ülkenin vergi kaybına neden olur.

d. Şirketlerin yabancı vergi mevzuatına göre ödedikleri vergiler, kendi ülkelerine ödedikleri vergilerle aynı şekilde düşünülmemelidir. Yabancı kaynaklı gelirler için entegrasyonun faydasının genişletilmesi, iki taraflı vergi anlaşmaları ile sağlanabilir.

5. ENTEGRASYON MODELLERİ

Herhangi bir entegrasyon modelinin uygulanmasında 3 temel problem bulunmaktadır. Birincisi, ortaklara dağıtılan kâr payının, kurum geliri içinde vergiden hariç tutulan kısmının dikkate alınması gerekliliğidir. Çünkü, kurum bünyesinde vergilendirilmeyen kazancın, ortaklara dağıtımında vergilendirilmesinde çifte vergileme yoktur. Entegrasyon modeli bu durumu dikkate almazsa vergi kaybına neden olur. İkincisi, entegrasyonun faydalarından vergiden muaf kuruluşların faydalanıp faydalanmadığıdır. Vergiden muaf olan kurumların ortaklarının elde ettikleri gelirin vergilendirilmesi de çifte vergileme değildir. Üçüncüsü, yabancı yatırımcıların durumlarının dikkate alınması hususudur. İkili anlaşmalarda özel hükümler belirlenmiş olması halleri hariç, genellikle entegrasyonun faydalı sonuçları yabancı yatırımcılar için genişletilmez (Graetz ve Warren, 2002).

Entegrasyon modellerindeki farklılıklara rağmen hepsinin de temel

amacı aynıdır. Bu amaç, yatırım, organizasyon ve finansal kararların, vergisel düşüncelerden çok pratik, temel ve ekonomik gerekçelerle verilmesinin sağlanmasıdır (Sellers, Thomas ve Schulman, 1994).

5.1. Klasik Model (Classic Model)

Klasik model olarak adlandırılan model esas itibariyle iki vergi grubu arasında entegrasyon bulunmaması halidir. Yani sistemde hem gelir vergisi hem de kurumlar vergisi vardır ve bireyler ve kurumlar kendi gelirleri üzerinden herhangi bir çifte vergileme indirimini yapılmaksızın ayrı ayrı vergilendirilir. Ülkeler, dağıtılan kâr payının şirket bünyesinde vergilendirilmiş olmasını göz önüne almaksızın, sıradan kişisel gelir vergisi oranında vergilendirildiği klasik sistemde vergilendirmeyi seçebilirler (Bond, Gammie ve Mokkas, 2006).

Hissedarlar bu sistemde iki kez vergi yükü hissederler ve vergi geliri, karın dağıtılmadığı durumda düşer. Aşağıdaki örnek farklı dağıtım oranına bağlı olarak vergi yükünü göstermektedir. Örnekte kurum kazancı 800 lira, kurumlar vergisi oranı % 30 ve gelir vergisi oranı ise % 40 olarak varsayılmıştır. “A” durumu kâr dağıtımını yapılmadığı, “B” durumu %50 oranında, “C” durumu ise %100 oranında kâr dağıtımını yapıldığı durumu göstermektedir (Kulu, 1995).

Tablo 1	KLASİK MODEL (Farklı Oranlarda Kâr Dağıtımı)	A	B	C
1	Dağıtılan Kar Payı Oranı	% 0	% 50	% 100
2	Toplam Gelir	800	800	800
3	Kurumlar Vergisi (% 30)	240	240	240
4	Net kar (2-3)	560	560	560
5	Kişisel Gelir	0	280	560
6	Vergilenebilir Kişisel Gelir	0	280	560
7	Gelir Vergisi (% 40)	0	112	224
8	Toplam Vergi (3+7)	240	352	464
9	Efektif Vergi Oranı	% 30	% 44	% 58

Görüldüğü gibi klasik yöntem uygulandığında; kar dağıtılmadığı takdirde vergi yükü azalmakta, kar dağıtıldığında ise kâr dağıtım oranı arttıkça, vergi yükü de ağırlaşmakta ve hem kurum, hem ortaklar bünyesinde vergileme dolayısıyla çifte vergileme söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla kazanç hem kurum bünyesinde hem de ortaklar aşamasında vergilendirildiğinden vergi yükü de oldukça yüksek düzeylere çıkabilmektedir (Saraçoğlu, 2009).

Kârın tamamının dağıtıldığı varsayımı altında, farklı iki gelir vergisi oranında efektif vergi oranlarının ve aşırı vergilemenin düzeyini de aşağıdaki örnekte görebiliriz (Karaca, 2001a).

Tablo 2	KLASİK MODEL (Tam Kâr Dağıtımı- Farklı Vergi Oranları)	A	B
1	Toplam Kurum Kazancı	1000	1000
2	Dağıtılan Kar Payı Oranı	% 100	%100
3	Dağıtılan Kâr	1000	1000
4	Kurumlar Vergisi (% 30*1)	300	300
5	Kar Payı Geliri (3-4)	700	700
6	Gelir Vergisi Oranı	% 20	% 40
8	Gelir Vergisi	140	280
10	Toplam Vergi (8+4)	440	580
11	Efektif Vergi Oranı (8/1)	% 44	% 58
12	Aşırı Vergileme ¹ (11-6)/6)	% 120	% 45

Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Macaristan, İzlanda, Japonya, Kore, Lüksemburg, Hollanda, Polonya, İsveç, İsviçre, İrlanda, Almanya, ABD’de bazı farklılıklarla birlikte genel olarak klasik model uygulanmaktadır (Taş, 2002). Klasik modelin uygulanma şekli genellikle kurum gelirinin kurumlar vergisi oranında vergilendirilmesi ve kurum kârından dağı-

¹ Aşırı vergileme kavramı, efektif vergi oranı ile kişisel vergi oranı arasındaki farkın, kişisel gelir vergisi oranıyla kıyaslanması suretiyle tanımlanmaktadır.

tılan kâr payı üzerinden de belli bir oranda stopaj yapılması şeklinde olmaktadır. Yapılan stopaj çoğu kez, kâr payı açısından nihai vergileme niteliği taşımakla birlikte bazı ülke uygulamalarında beyan edilerek hesaplanacak vergiden mahsup edilebilmektedir.

5.2. Tam Entegrasyon Modeli (Full Integration Model)

Entegrasyon modellerinden biri olan tam entegrasyon ortaklara kâr payı dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaksızın bütün kurum gelirlerinin dağıtılmış gibi kabul edilerek vergilendirilmesi söz konusudur. Bunun yollarından biri, kurum gelirinden hissedara düşen pay için, kurum kazancı içindeyken ödenen verginin hissedar indirimi (shareholder allocate) olarak tanımlanmasıdır. Bu yapılırken tam entegrasyon sisteminin ruhuyla uyumsuz ve yönetsel olarak çok kompleks uygulamalardan kaçınılmalıdır (Hubbart, 1993).

Tam entegrasyon yönteminde sadece ortakların gelir vergisine tabi tutulması söz konusu olabileceği gibi, sadece kurumların vergiye tabi tutulması yoluna da gidilebilir. Dolayısıyla bu yöntem, ortaklık yöntemi ya da tek vergi uygulaması biçiminde adlandırılabilir.

Kurumun ortaklardan oluşan bir bütün olarak ele alınıp, kazancın ortaklara devredilerek vergilendirilmesi; dağıtılan ve dağıtılmayan kazançların vergi açısından aynı işleme tabi tutulmasını gerektirmektedir. Bunun için dağıtılın-dağıtılmasın kurumun tüm kazançlarından ortaklarına düşen pay bulunmakta ve bu paylar ortakların gelir vergisi beyannamelerine dahil edilmekte, kurumlardan ayrıca kurumlar vergisi alınmamaktadır. Farklı bir ifadeyle kurumun tüm kazançları ortaklarına mal edilmekte ve dağıtılan kazançlarla birlikte dağıtılmayan kazançların da, dağıtılmış gibi varsayılarak (National Tax Journal, 1994), ortaklara isabet eden tutarları gelir vergisi matrahına dahil edilmektedir. Tek vergi uygulaması, sadece ortakların gelir vergisine tabi tutulmasının tersine, sadece kurumun kurumlar vergisine tabi tutulması biçiminde de söz konusu olabilir. Bu durumda dağıtılmış kurum kazanç-

larının gelir vergisi kapsamında tekrar vergiye tabi tutulmaması gerekmektedir (Saraçoğlu, 2009).

Sadece ortakların gelir vergisine tabi tutulması biçimindeki tek vergi uygulamasının, küçük ve sahipleri az sayıda olan ortaklıklara uygulanmasının daha kolay olacağı belirtilebilir. Bir başka ifadeyle bu yöntem, az sayıda ortağı olan kurumlar ile aile ortaklığı biçimindeki kurumlara daha rahat uygulanabilecek olup; halka açık, yaygın ortaklı büyük kurumlar için elverişli değildir, bu tür çok ortaklı kurumlarda uygulama güçlükleri arz etmektedir (Önen, 1985, 226).

Tam entegrasyon yöntemini aşağıdaki örnekle analiz edebiliriz (Kulu, 1995).

Tablo 3- TAM ENTEGRASYON MODELİ	A	B	C
Dağıtılan Kar Payı Oranı	% 0	% 50	% 100
Kurumlar Vergisi	240	240	240
Net Kar 560	560	560	
Kişisel Gelir	0	280	560
Vergilenebilir Gelir	800	800	800
Gelir Vergisi	320	320	320
(-)Kurumlar Vergisi	240	240	240
Net Vergi Ödemesi	80	80	80
Toplam Vergi	320	320	320
Efektif Vergi Oranı	% 40	% 40	% 40

Görüldüğü üzere bu yaklaşım temelde, klasik sistemin tersine, kurumları basit bir ortaklık olarak ele alarak, dağıtılsın dağıtılmasın bütün kurum gelirlerini, hisseleri oranında ortaklara yansıtmakta ve bu şekilde yansıtılan tutarları, ortakların marjinal vergi oranlarına göre vergilendirmeyi öngörmektedir (Karaca, 2001a). Kurum bünyesinde yapılan vergilemenin tamamı elimine edilmektedir. Sistem, ekonomik çifte vergilendirmeyi, kurum bünyesinde ödenen bütün vergilerin (kurumlar vergisi ve gelir vergisi stopajı), temettü geliri üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsubu yoluyla önlemeyi amaçlamaktadır (Bıyık, 2000, 12).

Gelir vergisi bakımından marjinal vergi oranı kurumlar vergisi oranını aşan ortaklar marjinal vergi oranı düşük olanlara kıyasla avantajlı duruma girerler. Gelir ve kurumlar vergisinin gelir dağılımı yönünden nötr olacak biçimde bütünleşmesi için her iki vergi oranının da aynı olması gerekir. Ayrıca, kurumlar vergisi marjinal oranlarının gelir vergisi marjinal oranıyla eşitlendiği durumlarda da tam entegrasyon sağlanabilir (Budak, 2006).

5.3. Kârın Dağıtılması Esasına Dayalı Kısmi Entegrasyon Modelleri

Entegrasyon modellerinin hemen bütün önerileri dağıtılan kazançlar üzerindeki çifte vergilemenin elimine edilmesi üzerine odaklanmaktadır. Buna kısaca kâr payının kurtarılması (dividend relief) denilebilir. Odaklanılan amacın gerçekleştirilebilmesi için pek çok seçenek muhtemeldir (Hubbart, 1993).

5.3.1. Kurum Aşamasında

5.3.1.1. Temettü İndirim Yöntemi (Dividend Deduction System)

Temettü indirim sistemi, kurumlar vergisi matrahından dağıtılan kazançları çıkartmak yani kurumlar vergisini sadece dağıtılmamış kazançlara uygulamaktan ibarettir. Temettülerin matrahtan indirim sisteminde temettüler üzerinden kurumlar vergisi alınmadığından çifte vergileme ihtimali ortadan kalkmaktadır (Budak, 2006). Ancak bu sistemde; kâr payı olarak ortaklara dağıtılan kurum kazancının tamamı yerine belli bir oranı, kurumun, kurumlar vergisi yükümlülüğünden indirim konusu yapılabilir. Kurumlar vergisi matrahından/tabandan indirim konusu yapılan kar payı oranı/kısmı, ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Bu sistem, Yunanistan, İzlanda ve İsveç'te uygulanmıştır. Sistemin uygulanmasına ilişkin olarak, kurumlar vergisi öncesi karın tamamının dağıtıldığı ve Yunanistan'da olduğu gibi ortakların vergi-

lendirilmesi aşamasında, elde edilen kar paylarının tamamının indirim konusu yapılması durumunda, kurumsal vergi mükellefiyeti/sorumluluğu sifıra eşit olacaktır. Aynı tam entegrasyon örneğindeki gibi, bütün vergiler sadece ortaklar üzerine yığılmakta, bir diğer deyişle nihai anlamda, ortaklar tarafından ödenmiş olmaktadır. Öbür taraftan, diğer uçta, ortaklara dağıtılan kar paylarının, kurumlar vergisinden indirim konusu yapılan kısmı/oranı azaltıldıkça, sistem klasik sisteme yakınlacaktır. Genel anlamda; bu sistemde oluşan vergi yükü, klasik sistemde oluşandan daha düşük, ancak tam entegrasyonda oluşandan daha yüksek olacaktır (Karaca, 2001a).

Temettü indirim sistemi, kurum seviyesinde faiz ödemeleri ile kâr paylarının simetrik olarak işleme tâbi tutulmasıdır. Bu görüşe göre, temettü indirim sistemi entegrasyonun faydalarından vergiden muaf olanların ve yabancı ortakların yararlanmasını mani olunması ilkesini tahribata uğratar. Hatta bu sistem, diğer yöntemlerden önemli derecede daha pahalıya mal olabilir. Temettü indirim sistemi, kâr paylarının dağıtılmış olmasına bağlı olmak zorunda değildir. İndirim, hissedarların sermaye paylarının ortalama seviyesine ve özsermayenin yüklenilen maliyetine dayandırılabilir. Böylece indirim tutarı, ortaklarca oluşturulan özsermaye ve belirlenmiş faiz oranı hâsılatına eşit olabilir (Hubbart, 1993).

Bu sistemin işleyişini daha iyi ortaya koyabilmek açısından, % 50 oranında bir çifte vergileme yükünü ortadan kaldırma avantajı tanınan ve karın tamamının dağıtıldığı varsayımı yapılan aşağıdaki örnekten yararlanabiliriz. Burada, vergi öncesi kardan %50 oranında, kâr payı indirimi yapıldıktan sonra, kurumlar vergisi uygulanmaktadır. Karın tamamının dağıtıldığı örnekte, kurumlar vergisi sonrası kalan tutar, ortaklar aşamasında, ortakların marjinal vergi oranı esas alınarak vergilendirilmektedir (Karaca, 2001a).

Tablo 4- TEMETTÜ-İNDİRİM SİSTEMİ			
Kurum Aşamasında			
1	Vergi Öncesi Kurum Kazancı	1000	1000
2	Temettü İndirimi(0,5 x 1)	500	500
3	İndirim Sonrası Kar (1-2)	500	500
4	Kurumlar Vergisi (%30)	150	150
Ortaklar Aşamasında			
5	Kişisel Gelir Vergisi Oranı(%)	20	40
6	Kar Payı Geliri (1-4)	850	850
7	Kişisel Gelir Vergisi (5x 6)	170	340
Toplam Vergi Yükü			
8	Toplam Vergi(4+7)	320	490
9	Efektif Vergi Oranı (8/1)(%)	32	49
10	Aşırı Vergileme [(9-5)/5](%)	60	22,5

Yukarıdaki örnek, bu sistemde sağlanan çifte vergileme telafisinin, klasik sistemdeki aşırı vergilemenin %50'si oranında gerçekleştiğini ortaya koyacak şekilde dizayn edilmiştir. Örnekte de görüldüğü gibi, düşük oranlı gelir vergisi dilimindeki ortak için efektif vergi yükü % 20 yerine % 32 olarak gerçekleşirken, yüksek vergi oranına sahip olunması durumunda ise % 40 oranı yerine % 49 oranında bir efektif vergi söz konusu olmaktadır. Bekleneceği gibi, aşırı vergilemenin yarattığı ekonomik yük, klasik sisteme nazaran daha az iken, tam entegrasyon durumuna göre daha fazladır (Karaca, 2001a).

5.3.1.2. Split (Farklılaştırılmış Oran) Sistemi

İkili oran yöntemi olarak da bilinen farklılaştırılmış oran yönteminde dağıtılan kurum kazançları dağıtılmayan (sermayeye eklenen veya işletmede alıkonulan) kurum kazançlarına göre daha düşük oranda vergilendirilmekte-

dir. Dağıtılan kazançlara uygulanan vergi oranları ile dağıtılmamış kazançlara uygulanan vergi oranları arasındaki fark azaldığında klasik sisteme yaklaşılmaktadır (Saraçoğlu, 2009). Tersine, iki oran arasındaki fark açılırsa, bu durum, dağıtılmayan kazançların vergilenmesine dönük özel bir vergi gibi işlemeye başlamaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta; dağıtılan kurum kazançları, dağıtılmayan kurum kazançlarına göre daha düşük bir oranla vergilenmekle birlikte, kâr paylarının ayrıca gelir vergisine konu olmasıdır. Bu metodu anlamak için, dağıtılan kısım % 20 ile, dağıtılmayan kazançlar % 30 ile vergilendiğini varsayalım gelir vergisi oranı önceki örnekteki gibi % 40 olsun.

Tablo 5	SPLİT (FARKLILAŞTIRILMIŞ ORAN) SİSTEMİ (Farklı Oranlarda Kâr Dağıtımı)	A	B	C
1	Toplam Kurum Kazancı	800	800	800
2	Dağıtılan Kar Payı Oranı	% 0	% 50	% 100
3	Dağıtılmayan Kâr	800	400	0
4	Dağıtılan Kâr	0	400	800
5	Dağıtılmayan Kâr KV (% 30*3)	240	120	0
6	Dağıtılan Kar KV (% 20*4)	0	80	160
7	Vergi Sonrası Kurum Net Kârı (1- (5+6))	560	600	640
8	Kişisel Gelir (4-6)	0	320	640
9	Kişisel Vergilenebilir Gelir	0	320	640
10	Gelir Vergisi (% 40)	0	128	256
11	Toplam Vergi (5+6+10)	240	328	416
12	Efektif Vergi Oranı	% 30	% 41	% 52

Bu örnekte, efektif vergi oranı dağıtılmayan kurum kazançları için % 30, tümüyle dağıtılan kazançlar için ise % 52 dir. Klasik metodla mukayese ettiğimizde nispeten entegrasyon olduğu görülmektedir (Kulu, 1995).

Bu sistemin, aslında, temettü indirim sistemiyle aynı sonuçları verdiğini ortaya koyabilmek açısından, klasik sistemde söz konusu olan aşırı vergilemenin %50'si oranında bir telafi yaratmayı hedeflediği varsayılmaktadır. Bu ölçüde bir telafiyi sağlayabilmek açısından, dağıtılan kazançlar %15 gibi düşük bir oranda vergilendirilmektedir. Dağıtılmayan veya sermayeye eklenen kazançlar ise %30 şeklindeki daha yüksek oranda vergilendirilecektir.

Kazancın tamamının dağıtıldığı varsayımıyla, aşağıdaki örnekte, hedeflenen aşırı vergileme oranına ulaşılabileceği görülmektedir. Pratikte ise bir miktar kar dağıtılmadan, işletmede bırakılmaktadır. Bu durum, aşağıdaki sayısal örnekte ihmal edilmiştir. Fakat daha sonraki aşamalarda, kar dağıtıldığında vergi yükü artacaktır (Karaca, 2001b).

Tablo 6	SPLIT (FARKLILAŞTIRILMIŞ ORAN) SİSTEMİ (Tam Kâr Dağıtımı- Farklı Vergi Oranları)	A	B
1	Toplam Kurum Kazancı	1000	1000
2	Dağıtılan Kar Payı Oranı	% 100	%100
3	Dağıtılmayan Kâr	0	0
4	Dağıtılan Kâr	1000	1000
5	Dağıtılmayan Kâr KV (% 30*3)	0	0
6	Dağıtılan Kar KV (% 15*4)	150	150
7	Vergi Sonrası Kurum Net Kârı (1- (5+6))	850	850
8	Kişisel Gelir (4-6)	850	850
9	Gelir Vergisi Oranı	% 20	% 40
10	Gelir Vergisi	170	340
11	Toplam Vergi (5+6+10)	320	490
12	Efektif Vergi Oranı (11/1)	% 32	% 49
13	Aşırı Vergileme ((12-9)/9)	% 60	% 22,5
14	Vergi Kolaylığı ²	% 50	% 50

² Vergi kolaylığı kavramı, klasik sistemdeki aşırı vergileme ile bu yöntemdeki aşırı vergileme arasındaki farkın, klasik sistemdeki aşırı vergilemeye bölünmesi suretiyle tanımlanmaktadır.

5.3.2. Ortaklar Aşamasında

5.3.2.1. İsnat (Vergi Alacağı / Kredisi) Sistemi (Imputation Credit System)

Kar paylarının vergilenmesi aşamasında, çifte vergilemeyi önlemeyi amaçlayan sistemlerin en yaygın ve en ünlüsü “isnat sistemi”dir. Sistem, ortaklar aşamasında vergileme sırasında, kurum aşamasında ödenen kurumlar vergisine karşılık olarak vergi alacağı şeklinde bir kredi sağlanmasını öngörmektedir. Bu vergi kredisi, ortakların temettü gelirlerine ilişkin şahsi gelir vergisi yükümlülüklerinden mahsup edilmektedir (Saraçoğlu, 2009).

Kredi sisteminin işleme mantığı şudur: şirketler gelirleri üzerinden kurumlar vergisi oranından vergi öderler. Vergi sonrası kalan kârlarının tamamını yada belli bir oranını ise hissedarlara dağıtırlar. Dolayısıyla, hissedarların gayrisafi (brüt) gelirleri üzerinden kurum seviyesinde ödenmiş bir vergi bulunmaktadır. Bu sistemde brüt kar payı üzerinden ödenen kurumlar vergisi miktarına eşit (yada daha az) bir kişisel vergi kredisine başvurulur. Bu sistem ücretler üzerinden yapılan vergilemeye benzemektedir. Zira işçiler genellikle net ücret üzerinden pazarlık yapmaktadırlar ve kendilerine brüt ücretleri ile net ücretleri arasındaki fark kadar vergi kredisi sağlanmış olur (Hubbart, 1993). İsnat modelinde hissedara dağıtılan kâr payının brütü bulunur ve eş zamanlı olarak kurumlar vergisi oranından ödenen vergi sorumluluğuna karşılık olarak hissedara kredi verilir (Graetz ve Warren, 2002).

İsnat sistemi, kurum kazancının, kar payı şeklinde ortaklara dağıtılan kısmının, kurum aşamasında zaten vergilendirildiği ve dolayısıyla ortaklar aşamasında yapılan vergilemede, bu vergiye ilişkin bir vergi kredisi sağlanması gerektiği esasına dayanmaktadır. Ortaklar aşamasındaki vergileme sırasında, ortaklara sağlanan vergi kredisi/alacağı ise genellikle isnat oranı olarak adlandırılmaktadır (Hamzaçebi, 2002). Bu sistemde, ortaklar aşamasındaki vergilemenin matrahı elde edilen kar payları ile elde edilen kar paylarına oran-

landırılarak hesaplanmış olan vergi alacağı tutarının toplamından oluşmaktadır. Ödenecek gayrisafi gelir vergisi tutarına ulaşmak için, marjinal kişisel gelir vergisi oranları, bu şekilde vergi alacağı da dahil edilerek hesaplanmış matraha uygulanmaktadır. Bu şekilde bulunacak gelir vergisi tutarından ise ödenen kurumlar vergisi mahsup edilmek suretiyle, ödenecek veya iade edilecek net gelir vergisi tutarı hesaplanmaktadır. Genel anlamda, eğer ortakların marjinal vergi oranı, isnat oranından büyük ise ek bir vergi ödenmesi, tersi durumda yani isnat oranının daha yüksek olması durumunda ise iade söz konusu olacaktır (Karaca, 2001b).

İki türlü vergi alacağı sisteminden söz edilebilmektedir. Birincisi tam mahsup sistemi ki bu sistemde kurum bünyesinde ödenen kurumlar vergisine eşit bir tutarda verginin kar payı üzerinden hesaplanan vergiden mahsubuna izin verilmekte ve dolayısıyla kurum kazancının hem kurum hem de gerçek kişi elinde iki kez vergilendirilmesi önlenmek suretiyle kurum kazançları üzerindeki ekonomik çifte vergilendirme durumu ortadan kaldırılmaktadır. Avustralya, Fransa, Meksika ve Yeni Zelanda da tam mahsup vergi alacağı sistemi uygulanmaktadır. İkinci tür vergi alacağı sistemi kısmi mahsup sistemi olarak adlandırılmakta ve bu sistemde kurum bünyesinde ödenen verginin sadece bir kısmının kar payı üzerinden hesaplanan vergiden mahsubuna izin verilmektedir. Böylece ekonomik çifte vergilendirilme kısmi olarak önlenmektedir. İngiltere’de kısmi mahsup vergi alacağı sistemi uygulanmaktadır (Taş, 2002).

Tablo 7	İSNAT (VERGİ ALACAĞI) SİSTEMİ	A	B
1	Toplam Kurum Kazancı	1000	1000
2	Kurumlar Vergisi (% 30)	300	300
3	Net Kâr Payı Geliri (1-2)	700	700
4	Gelir Vergisi Oranı	% 20	% 40
5*	İsnat Edilen Kurumlar Vergisi (0,214286*4)	150	150
6	Artırılmış Gelir (3+5)	850	850
7	Kişisel Gelir Vergisi (4*6)	170	340
8	Vergi Alacağı (5)	150	150
9	Net Gelir Vergisi (7-8)	20	190
10	Toplam Vergi (2+9)	320	490
11	Efektif Vergi Oranı (11/1)	% 32	% 49
12	Aşırı Vergileme ((11-4)/4)	% 60	% 22,5
13	Vergi Kolaylığı	% 50	% 50

* % 50 oranında bir çifte vergilendirmeyi önleme amaçlı destek sağlanması durumunda vergi alacağı 3/14'e tekabül etmektedir. %100 olsaydı, bu oran, tanım gereği 3/7 olacaktı.

İsnat yönteminin temel dizaynı, iki özel konuya riayet etme eğilimindedir: Birincisi, dağıtılan kârlar için verilen kredi, yabancı ülkelerde ödenen kurumlar vergisi için verilmemektedir. İkincisi vergi alacağı, kurumdan kâr payı alan yabancı ortaklar için de sağlanmamaktadır. Bu nedenle sistemin sınır ötesi yatırımları engelleyeceği ileri sürülmektedir. Bu nedenle AB mevzuatına göre eğer bir ülke, yerli kurumlar tarafından ödenen kurumlar vergisi için yerli ortaklara dağıtılan kâr paylarına vergi alacağı sağlarsa, yerli hissedarlar için yabancı firmalar tarafından ödenen kâr paylarına da vergi alacağı sağlamak zorundadırlar (Bond, Gammie ve Morkas, 2006).

İsnat yöntemi, farklı politika kararlarına uygun ayarlamalar yapılmasına imkân verebilir. Örneğin, iade uygulamasına izin verilmeyebilir, bu durumda vergiden istisna bırakılan gelirler ve yabancı hissedarların hissesine düşen paylar hâlâ tek seviyede vergilenebilir. Ya da alternatif olarak kredi sistemi bunları da içerecek şekilde genişletilebilir (Hubbart, 1993). Ülkeler gelir ver-

gisi ile kurumlar vergisini entegre etmek istedikleri zaman isnat yöntemi pek çok ülkenin mevcut vergi uygulamalarıyla yönetsel kolaylıklarında etkisiyle kolaylıkla uyum sağlayabilmektedir (National Tax Journal, 1994). Bu görüşe rağmen Amerikan Hazine Bakanlığı uygulanmasının karmaşık olması nedeniyle bu yöntemi reddetmektedir (Thomas ve Sellers, 1994).

Birçok isnat yönteminde; hissedarların elde ettikleri fayda şirket seviyesinde tamamıyla vergilendirilen gelirden ödenen kâr paylarının büyümesine bağlı olmaktadır (National Tax Journal, 1994).

5.3.2.2. Kâr Payı İstisnası Modeli (Dividend Exclusion System)

Çifte vergilemeyi önleme açısından ortaklar aşamasında uygulanabilen diğer yöntemler genellikle tarifelerle ilgili yöntemlerdir. Bunlardan birisi, çoğunlukla kâr payı istisnası sistemi olarak adlandırılmaktadır. Dağıtım öncesi, kurum kazancı normal kurumlar vergisi oranı ile vergilendirilmekte, dağıtılan kar payları ise ortaklar aşamasında kısmen vergilendirilmekte, kısmen ise istisna edilmektedir (Karaca, 2001b). Burada, ortaklar aşamasındaki kişisel vergileme genellikle daha düşük ve sabit bir orandan yapılmaktadır. Ancak hissedarların kişisel vergilendirilebilir vergi matrahından indirebilecekleri kâr payı geliri oranı % 100'de olabilmektedir (Williams ve Fleenor, 2006). Yani kurum bünyesinde vergilendirilen kazancın tamamı, hissedar seviyesinde vergiden istisna edilmektedir.

Tam vergilendirilen gelir, ödenen kurumlar vergisine bağlı olarak “hariç tutulabilir kâr payı hesabı”nda firmalar tarafından izlenebilir. Bu hesabın bakiyesinden daha büyük dağıtılan kâr miktarı, tıpkı kurumlar vergisinden istisna edilen kazançların dağıtılmasında olduğu gibi kişisel düzeyde vergilendirilebilir. Kâr payı istisnası yönteminde, vergiden muaf yatırımcılar ya istisna edilebilir ya da vergilendirilebilir kâr payı üzerinden vergi ödemezler. Dolayısıyla hissedarlar şirket geliri üzerinden ödenen vergi yüküyle aynı vergi yüküne muhatap olurlar (Hubbart, 1993).

Kâr payı istisnası modeli, Amerikan Hazine Bakanlığı tarafından gele-

neksel entegrasyon modellerinin en iyisi olarak kabul edilmektedir (Graetz ve Warren, 2002).

Tablo 8	İSNAT (VERGİ ALACAĞI) SİSTEMİ	A	B
1	Toplam Kurum Kazancı	1000	1000
2	Kurumlar Vergisi (% 30)	300	300
3	Net Kâr Payı Geliri (1-2)	700	700
4	İstisna Oranı	% 100	% 50
5	Vergilendirilecek Kişisel Gelir	0	350
6	Gelir Vergisi (% 20)	0	70
7	Toplam Vergi (2+6)	300	370
8	Efektif Vergi Oranı (7/1)	% 30	% 37
9	Aşırı Vergileme ((8-%30)/%30)	% 0	% 23

Görüldüğü gibi, dağıtılan kazancın tamamı istisna edildiğinde aşırı vergileme ortadan kalkmaktadır. Dağıtılan gelirin yarısı istisna edildiğinde efektif vergi oranı % 37, aşırı vergileme oranı ise % 23 olmaktadır.

6. ENTEGRASYONUN SONUÇLARI

Entegrasyonun olmadığı bir ortamda etkinliğin ne kadar düşeceği, vergi ile ilgili görüş ve düşüncelere kişilerin ve firmaların göstereceği tepkinin büyüklüğü tarafından belirlenecektir. Bu tarz ekonomik analizler zordur çünkü davranışsal tepkiler diğer piyasaları etkiler. Örneğin kurumlar vergisinin, kurumların sermayeleri üzerinde yönlendirici etkide bulunması, bireysel faaliyetlerin ne şekilde yönleneceğini etkiler.

Eğer entegrasyon, kurum sermaye geliri üzerindeki vergi oranında kesinti yaparak modellenirse, bizatihi entegrasyonun ekonomik etkilerinden, sermaye vergilerindeki bir azalmanın ekonomik etkilerini ayırmak zor olacaktır. Böyle bir durumda firmaların yaşadıkları finansal sıkıntı ihtimalinin düş-

mesi, kâr dağıtımını kararları ile sermaye yapısının vergi dışı fayda ve maliyetlere bağlı olarak değişeceğini gösterebilir (Hubbart, 1993).

Kurumlar vergisi entegrasyonun ekonomik faydaları çok önemli gözükmemektedir. Öncelikle entegrasyondan dolayı ekonomik refahta bir yükselmenin olması beklenir. Çünkü bireylerin elde ettikleri gelir, çifte vergilemeden tamamen veya kısmen arındırıldığı için daha düşük bir efektif vergi oranından vergilendirilecektir. Yani entegrasyon olmadığı bir durumda vergiye gidecek gelirin en azından bir kısmı harcanabilir gelir içerisinde kalacaktır. Harcanabilir gelirin artması ise yalnızca bugünkü refah seviyesini artırmakla kalmayacak, dolaylı olarak gelecekteki refah düzeyine de fayda sağlayacaktır. Çünkü harcanabilir gelir miktarındaki artışın bir kısmı, marjinal tüketim ve marjinal tasarruf eğilimlerine bağlı olarak tasarrufa gidecek, tasarrufa giden bu kısım ise yatırıma dönüşebilecektir.

Entegrasyonun bir diğer faydası firmaları borçlanma yerine özkaynak kullanımına yönlendirmesidir. Bu durum ekonomide faaliyet gösteren firmaların daha güçlü bir sermaye yapısına sahip olmaları sonucunu doğurur. Öte yandan entegrasyon, kurum gelirinin kâr payı olarak hissedarlara dağıtılacak kısmını yükseltecektir.

Entegrasyon nedeniyle kamu gelirlerinde bir düşme olacaktır ancak bu düşüşün sermaye dışı gelirlerinin üzerine konulacak vergilerle telafi edilebileceği varsayılır.

Entegre edilmiş vergi sistemine geçmek kamu gelirlerini nötralize etse ve sermaye gelirlerinden daha yüksek vergi ödense bile, kurumlar vergisi ve gelir vergisi sistemlerinin entegrasyonu ekonomik etkinliği artırır. Entegrasyonun yürürlüğe konma süreci, politika yapıcılar ve iş alemi üzerinde etki yaratır. Bunun nedenleri şunlardır:

Birinci cevap geçiş problemleri genel başlığına uzanır. Bilinen bir atasözü “eski vergi iyi vergidir” şeklindedir, fakat kurumlar vergisi entegrasyonu sermaye gelirlerinin vergilendirilmesini önemli ölçüde değiştirebilir. Yatırımcılar ve firmalar mevcut klasik vergi sistemine dayanarak kararlarını

vermişlerdir: bireysel işletme yada kurumsal işletme, borçlanma yada özsermaye, kurum kazancını dağıtmak yada şirkette alıkoymak gibi. Entegrasyon değişikliği maliyetleri ve belirsizliği empoze eder. Fakat geçiş problemleri aşılamaz değildir. Gerçekte pek çok vergi reformu programının yaygın özelliğidir. Geçiş problemlerini aşmanın bir yolu, hazırlıkların aşamalar halinde başlatılmasıdır. Alternatif geçiş stratejisi, eski ve yeni sermayeye ayrı ayrı muamele etmek, farklı uygulamaya maruz bırakmaktır, ancak bu politikanın uygulanması karmaşıktır.

Entegrasyon hakkındaki ikinci endişe, geçiş problemlerinin ötesinde açık ekonomide entegrasyon problemlerini içermesidir. Entegrasyonun etkileri açık ekonomide çok farklı olabilir. Örneğin kapalı bir ekonomide başarılı tasarruf teşvikinin yerli yatırımları yükseltmesi ve sermaye maliyetini düşürmesi beklenir. Aksine küçük açık bir ekonomide, uluslararası sermaye piyasasındaki reel faiz oranı, yerli sermaye stoku üzerinde çok küçük bir etkiyle birikimlerden dışarı akış sağlayabilir. İki mesele özellikle bilinmez ve önemlidir: özsermaye ile borcun karşılaştırmalı mobilitesi ve uluslararası mobil olan sermayenin boyutları.

Entegrasyon hakkındaki üçüncü grup endişe, reforme edilen kurumlar vergisinde farklı amaçların çatışmasının etkisidir. Çok sayıda ekonomist ve politika yapıcı, entegrasyon öneren kanunda, sermaye geliri vergilemesinin toplam seviyesine dayanmanın ulusal birikimin yükselmesi ve tüketim kararlarındaki geçici bozulmaların azalması için sermaye gelirinin toplam vergileme seviyesinin düşmesinden daha az önemli olduğuna inanır (Hubbart, 1993).

7. ENTEGRASYONDA TÜRKİYE UYGULAMALARI

7.1. Eski Uygulamalar

Türk vergi sisteminde 24.04.2003 tarihinde 4842 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle kurum kazançlarının vergilendirilmesinde önemli değişiklik-

ler olmuştur. 4842 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce kurum kazançlarından fon payı dahil %33 oranında kurumlar vergisi alındıktan sonra stopaja tabi istisna kazançlardan dağıtımına bağlı olmaksızın, istisna olmayan kurum kazançından ise dağıtım aşamasında gelir vergisi stopajı yapılmakta idi (Akyol, 2003, 64). Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 75'inci maddesi gereği tam mükellefiyete tabi kurumlar tarafından tam yükümlülüğe tabi gerçek kişilere dağıtılan kar paylarının 1/5'i vergi alacağı olarak kabul edilmekte, kar paylarının vergi alacağı dahil tutarları gelir vergisi tarifesinin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını aşarsa gerçek kişiler tarafından beyana tabi idi. Kar paylarının beyan edilip edilmeyeceği ise GVK'nın 86. maddesine göre belirlenmekteydi. Eğer beyan edilirse, hesaplanan vergiden vergi alacağı mahsup edilmekteydi. 4842 sayılı Kanun öncesi vergi alacağı uygulaması ve kurum kazançları üzerindeki vergi yükü (istisna kazancı olmayan) halka açık ve halka açık olmayan iki kurum açısından aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 9	01.01.2003 TARİHİNDEN ÖNCE TÜRKİYE UYGULAMASI	Halka Açık Kurum	Halka Açık Olmayan Kurum
1	Kurum Kazancı	100	100
2	Kurumlar Vergisi ve Fon Payı (1 * %33)	33	33
3	Dağıtılan Brüt Kâr Payı	67	67
4	Gelir Vergisi ve Fon Payı (1-2 * %5+%0,5 ve %15+%1,5)	3,685	11,055
5	Dağıtılan Net Kâr Payı [1-(2+4)]	63,315	55,945
6	Vergi Alacağı (5*1/5)	12,663	11,189
7	Gelir Vergisi Matrahı (5+6)	75,978	67,134
8	Hesaplanan Gelir Vergisi (7 * %45)	34,190	30,210
9	Mahsup Edilecek Vergi Alacağı (6)	12,663	11,189
10	Ödenecek Gelir Vergisi (8-9)	21,527	19,021
11	Gelir Vergisi Fon Payı (9*%10)	2,1527	1,9021
12	Toplam Vergi Yükü (2+4+10+11)	60,3647	64,9781
13	Efektif Vergi Oranı (12/1)	% 60,36	% 64,97

Görüldüğü üzere, eski uygulamada gelir vergisi üst dilim oranı % 45 olmasına rağmen, kâr payı elde edenlerin üzerindeki efektif vergi yükü halka açık kurumlardan elde edilen kâr paylarında % 60, halka açık olmayan kurumlardan elde edilen kâr paylarında ise % 65 civarındadır. Dolayısıyla en yüksek gelir vergisi oranından 15-20 puan daha fazla vergileme yapılmaktadır ki, vergi entegrasyonunun etkin olarak sağlandığını söyleyebilmek güçtür.

7.2. Yeni Uygulama (01.01.2003 ve Sonrası Dönem)

Kurumlardan alınan kâr paylarının vergilendirilmesi Gelir Vergisi Kanunu'nun 94'üncü maddesinin 6/b-ii bendine göre yapılmaktadır. Buna göre; tam mükellef kurumlar tarafından, tam mükellef gerçek kişilere gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve bu vergiden muaf olanlara dağıtılan kâr paylarından % 15 stopaj yapılır. Dağıtılmayıp kurum bünyesinde bırakılarak sermaye eklenen kâr payları için ayrıca bir vergileme yapılmaz (Özka-ya, 2009).

Kâr payı elde eden kişi GVK 86'ncı maddenin 1-c bendi gereğince, beyana tâbi gelirlerinin toplamı 103'üncü maddede yer alan tarifenin ikinci dilimini (2008 yılı kazançları için 19.800.-TL) aşmıyor ise tevkif suretiyle vergilendirilen kâr payı için beyanname vermeyecektir. Ancak geliri bu tutarı aşyorsa elde ettiği kâr payı dahil gelirini beyan edecektir. Ancak, elde edilen brüt kâr payının ³ yarısı GVK 22'nci maddenin 2'nci bendi gereğince vergiden istisnadır. Dolayısıyla beyan edilen gelir toplamına, elde edilen kâr payının yarısı eklenir ve tevkif suretiyle ödenen verginin tamamı (istisnaya isabet eden kısım dahil) beyanname üzerinden hesaplanan vergiden mahsup edilir. Mahsup edilemeyen bir tutarın kalması halinde, bu tutar mükellefe red ve iade edilecektir.

Dar mükellef gerçek kişiler ise elde ettikleri kâr paylarını hiç bir şekilde

³ Brüt kâr payı, net kâr payının 0,85'e bölünmesi suretiyle hesaplanacaktır.

beyan etmeyeceklerinden, kurum bünyesinde yapılan %15'lik vergileme nihai vergileme olacaktır.

GVK'nın 94/6-b maddesi uyarınca kâr payının sermayeye eklenmesi sonucu bedelsiz hisse senedi veya ortaklık payı alınması kâr payı sayılmadığından, bu şekilde elde edilen kâr payları hiç bir şekilde beyan edilmeyecektir.

Tam mükellef gerçek kişilerin yurt dışında kurulu şirketlerden elde ettiği kâr payları, tevkifata ve istisna uygulamasına konu olmayan diğer gelirler ile birlikte (2008 yılı gelirleri için) 960 TL'yi aşması halinde beyan edilecektir. (GVK Madde 86/1-d) Söz konusu kâr payları, tam mükellef kurumlardan elde edilmediğinden GVK'nın 22. maddesine göre kâr payı istisnasından da yararlanamayacaktır. Bu şekilde elde edilen kâr payının beyan edilmesi halinde, söz konusu kâr payları dolayısıyla ilgili ülkede ödenen vergiler GVK'nın 123'üncü maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde mahsup edilebilecektir. İlgili ülkede yapılacak vergilemede eğer varsa çifte vergilendirme anlaşmasında yer alan düzenlemeler de esas alınacaktır (Atila, 2009, 73).

Şu an geçerli mevzuat açısından entegrasyonu örneklerle aşağıdaki tabloda gösterebiliriz. Örneğimizde, vergi sonrası kurum kazancının tamamının dağıtıldığı ve mükellefin başka bir gelirinin olmadığı varsayılmıştır.

Tablo 10	01.01.2003 TARİHİNDEN SONRA TÜRKİYE UYGULAMASI			
1	Kurum Kazancı	10.000	100.000	1.000.000
2	Kurumlar Vergisi (1 * %20)	2.000	20.000	200.000
3	Gelir Vergisi Stopajı (1 - 2 * %15)	1.200	12.000	120.000
4	Dağıtılan Kar [1 - (2 + 3)]	6.800	68.000	680.000
5	Gelir Vergisi Matrahı [(3 + 4) / 2]	4.000	40.000	400.000
6	Hesaplanan Gelir Vergisi (5 * %35)	Beyan yok	9.024	135.278
7	Mahsup Edilecek Stopaj GV (3)	-	12.000	120.000
8	Ödenecek Gelir Vergisi (6 - 7)	-	- 2.976	15.278
9	Toplam Vergi Yüğü (2 +3+ 7)	3.200	29.024	335.278
10	Efektif Vergi Oranı	% 32	% 29,02	% 33,53

Görüldüğü üzere, alınan kâr payının tutarına yada diğer gelirlerin var olup olmamasına göre efektif vergi oranı değişiklikler göstermekle birlikte beyan sınırının aşılması ve iade çıkmayacak yükseklikte bir gelir sahibi olunması durumunda efektif vergi oranı, gelir vergisi üst dilim oranı ile eşittir. Bu anlamda Türk vergi sisteminde oldukça başarılı bir entegrasyon yapılarak çifte vergileme önlenmiştir. Öte yandan kârın dağıtılmayıp sermayeye eklenmesi durumunun kâr dağıtımını sayılmayarak tevkifat yapılmıyor olması da işletmelerin oto finansmanına destek olacak niteliktedir (Saraçoğlu, 2009).

8. SONUÇ

19. yüzyılın sonlarında başlayan 20. yüzyılda devam eden tartışmalarla olgunlaşmış İkinci Dünya Savaşı sonlarında gerçek anlamda kimliğini bulan Kurumlar Vergisi, tüzel kişiliğe haiz sermaye şirketlerinin kazançları üzerinden alınmaktadır. Kurumlar vergisine yönelik yapılan eleştirilerin en önemlisi, gelir üzerinden alınan, gelir vergisi yanında kurumlar vergisi "Neden gündeme gelmiş ve uygulanma alanı bulmuştur?" sorusudur. Bu soruya olumlu ve olumsuz birçok cevap verilmiştir, ancak tartışmalar çifte vergileme sorununun varlığını inkâr boyutuna varmamıştır (Budak, 2006).

Kurumlar vergisi ile gelir vergisinin bir arada uygulanması, ekonomik anlamda çifte vergilendirme sorununun aşılmasını gerektirmektedir. Çünkü çifte vergilendirme kurumların finansman şekilleri ve kurumlaşma kararları üzerinde etkili olmakta; finansman politikalarını değiştirmelerine neden olabilmekte; vergi yükünün bazı işletme türlerinde ciddi biçimde düşük düzeyde kalmasına ve girişimcilerin bu tür işletmeleri tercih etmelerine neden olabilmektedir (Saraçoğlu, 2009).

Kurumlar vergisi ve gelir vergisinin entegrasyonu yeni bir konu değildir. Şu rahatlıkla söylenebilir ki, devam eden entegrasyon çalışmalarında bir konsensüs zuhur etmiştir ve her ülke açısından yapılması gerekli bir iş olarak algılanmaya başlamıştır. İlerleyen entegrasyon tartışmaları üç aşama gerektirmek-

tedir: ekonomistler, politikacılar ve iş alemi arasında önemli bir etkileşim ve ilişki gerekecektir. İlave araştırmaların, özellikle entegre edilmiş bir vergi sistemi için geçiş maliyetleri ve uluslararası boyutu da içermek üzere firmaların organizasyonel ve finansal kararlarına etki eden faktörler üzerinde yapılması ihtiyacı bulunmaktadır. Daha sonra tartışmalar, yabancı hissedarlar ve vergiden muaf durumlar gibi temel politik kararlar üzerinde odaklanmalıdır. Sonuçta, temel politik kararlar ve entegrasyonun ekonomik faydalarının daha iyi anlaşılması için başlı başına modeller tartışılabilir (Hubbart, 1993).

İki vergi arasında herhangi bir entegrasyonun bulunmaması durumunda klasik yöntem söz konusu olup; çifte vergilendirme sorununun aşılması amacıyla tam entegrasyon ve kısmi entegrasyon sağlayan yöntemler geliştirilmiştir. Çeşitli ülkeler söz konusu yöntemlerden kendi vergi sistemlerinin yapısıyla ilgili özellikler taşıyan düzenlemelere yer vermektedir.

Esasında, sermaye hareketlerinin giderek serbestleştiği bir ortamda, işletmelerin yabancı kaynakla finansmanı lehine sonuçlar doğuran söz konusu problemle mücadele anlamında, isnat yönteminin yeterince etkin ve etkili olmadığını ifade etmek mümkündür. Aslında, sermayenin serbestçe hareket ettiği ve ortakların elde edeceği vergi öncesi getirinin sermaye piyasaları kanalıyla belirlendiği bir ortamda, kişisel gelirlerin vergilenmesindeki tek yönlü değişikliklerin, öz kaynaklara ilişkin sermaye arz ve talebinde değişiklik yaratmasının beklenmeyeceğini de vurgulamakta fayda vardır. Dahası, yaygın bir ikili vergi anlaşmaları ağının olmaması halinde, isnat sistemlerinin yabancı kurumlar ve ortaklar aleyhine sonuçlar yaratma ihtimali de mevcuttur. Pratikte ise, çoğu ülkenin, isnat sistemleri yerine klasik sistemden yana tercihini yapmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır (Karaca, 2001b).

Ülkemizde ise 3946 sayılı Kanun ile GVK'ya eklenen ve 1.1.1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş bulunan mükerrer 75. maddeye göre uygulanan vergi alacağı yöntemi 4842 sayılı Kanun ile 24.4.2003 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılarak, aynı Kanun ile yeniden düzenlenerek 2003 yılı gelirlerine de uygulanmak üzere 24.4.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan 22. madde çerçevesinde yarım beyan yöntemine geçilmiştir.

Ülkemizde benimsenmiş olan kurumlardan elde edilen kar paylarının yarısının beyanına yönelik düzenlemeyle; gelir vergisi ve kurumlar vergisi mükelleflerinin yaklaşık oranlarda vergilendirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır (Saraçoğlu, 2009).

KAYNAKÇA

“International Aspects of Corporate Tax Integration: The Contrasting Role of Debt and Equity Flows” (1994). **National Tax Journal** (March-1994).

Akyol, M.Emin (2003). "Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi ve Son Vergi Kanunu İle Yapılan Düzenlemeler", **Yaklaşım**. 125 (Mayıs 2003).

Atila, Özkan (2009). “Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi”, **Yaklaşım**. 195 (Mart-2009).

Bıyık, Recep (2000). "Kurumlar Vergisi ve Stopaj Matrahının Belirlenmesinde Karşılaşılan Sorunlar Paneli", **Vergi Dünyası**. 225 (Mayıs 2000).

Bond, S., Gammie, M. ve Mokkaş, S. (2006). “Corporate Income Taxes in the EU: An Economic Assessment of the Role of the ECJ”, April-2006.

Budak, Tamer (2006). “Kurumlar Vergisinde Entegrasyon: 5479 ve 5520 Sayılı Yasa İle Nereden Nereye?”, **Vergi Sorunları** (Ekim-2006).

(http://www.vergisorunlari.com/index.php?call=makale_detay&id=2019, erişim tarihi: 26.03.2009).

Graetz, Michael ve Warren, Alvin (2002). “Integration of the U.S. Corporate and Individual Income Taxes: The Treasury Department and American Law Institute Reports”, **National Tax Journal**, (March- 2002)

(http://www.entrepreneur.com/tradejournals/article/86432224_2.html, erişim tarihi: 27.03.2009)

Hamzaçebi, M. Akif (2002). **Vergi Entegrasyonu ve Vergi Alacağı : Avrupa Birliği ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, Gazi Üniversitesi

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&kelimesec=113393>

Hubbart, R.Glenn (1993). “Corporate Tax Integration: A View From The Treasury Department”, **Journal Of Economic Perspectives**. 7, 1 (Winter 1993).

Jr.Hines, James R (2001). “Corporate Taxation”, **University of Michigan and NBER**, (February, 2001).

Karaca, Yüksel (2001a). “Vergi Entegrasyonu:Teori ve Tartışmalar-I”, **Yaklaşım**, (Haziran-2001)

(http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=2001062626.htm, erişim tarihi: 29.03.2009)

Karaca, Yüksel (2001b). “Vergi Entegrasyonu: Teori ve Tartışmalar-II” **Yaklaşım**, (Temmuz-2001).

(http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=2001072678.htm, erişim tarihi: 29.03.2009)

Kulu, Bahattin (1995). “Kurumlar Vergisi İle Gelir Vergisi Arasında Vergisel Entegrasyon Teorileri ve Yürürlükteki Türk Vergi Sisteminin Eleştirisi”, **Vergi Dünyası**, 207 (Kasım-1995).

(<http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIcerik.aspx?ID=2225> erişim tarihi: 26.03.2009)

Nicodeme, Gaetan (2007). **Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What do we know? Where do we stand?** [y.y.] : MPRA

Önen, Sacit (1985). “Gelir ve Kurumlar Vergisinin Birleştirilmesi Sorunu”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 1, 1-2 (1985) : 221-237.

Önen, Sacit (1998). “Kurumlar Vergisi, Ekonomik Etkileri ve Yansıma İmkânları”, **Vergi Dünyası**, 88 (Aralık-1998).

(<http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIcerik.aspx?ID=751>,Erişim Tarihi: 26.03.2009)

Özkaya, Niyazi (2009). “Dar ve Tam Mükellef Gerçek Kişilerde Menkul Sermaye İratlarının Beyanı”, **e-Yaklaşım**, 195 (Mart-2009).

(http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=20090314095.htm, erişim tarihi: 01.04.2009)

Saraçoğlu, Fatih (2009). “Vergi Entegrasyonu Teorileri”, **Vergi Sorunları** (Şubat-2007).

(http://www.vergisorunlari.com/index.php?call=makale_detay&id=2073, Erişim Tarihi: 26.03.2009)

Sellers, K.F., Thomas, D.W. ve Schulman, C.T. (1994). “Effects of Tax Policy on Corporate Financing Decisions: Integration of the Corporate and Personal Income Tax”, **Tax Foundation and Ernst & Young**, (October 1994)

Taş, Bülent (2002). “OECD Üyesi Ülkelerde Gelir ve Kurumlar Vergisi Entegrasyonu ve Türkiye İçin Yeni Bir Model Önerisi”, **Vergi Dünyası**, 250 (Haziran-2002).

(<http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIcerik.aspx?ID=3075>, erişim tarihi: 26.03.2009)

Thomas, Deborah W. ve Sellers, Keith F. (1994).“CPE Direct: Tax: Eliminate The Double Tax On Dividends” **Journal of Accountancy**, (November 1994).

Williams, Jonathan ve Fleenor, Patrick (2006). **Options For Reforming The U.S. Corporate Income Tax**. [y.y.] : [yayl.y.]